

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

F. G. JACOBS

της 15ης Μαΐου 1997 *

1. Η υπόθεση αυτή, την οποία παρέπεμψε το tribunal des affaires de sécurité sociale d'Ény (δικαστήριο διαφορών κοινωνικής ασφαλίσεως του Ény), αφορά το δικαίωμα μιας Αλγερινής, κατοίκου Γαλλίας, να λάβει το ειδικό επίδομα που καταβάλλεται στη Γαλλία στα ενήλικα άτομα με ειδικές ανάγκες. Η υπόθεση αυτή θέτει επίσης το ζήτημα αν το Δικαστήριο οφείλει να αποφανθεί, τη στιγμή που, μετά την κατάθεση της αιτήσεως για την έκδοση της προδικαστικής αποφάσεως, λύθηκε η διαφορά που αποτέλεσε την αφορμή της, πλην όμως το εθνικό Δικαστήριο δεν έχει αποσύρει την αίτηση.

Η ισχύουσα κοινοτική νομοθεσία

2. Το δικαίωμα για παροχές κοινωνικής ασφαλίσεως των Αλγερινών υπηκόων και των οικογενειών τους που διαμένουν στην Κοινότητα διέπεται από τη συμφωνία συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Κοινότητας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας που υπογράφηκε στις 26 Απριλίου 1976 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2210/78¹ του Συμβουλίου (στο εξής: συμφωνία).

3. Σκοπός της Συμφωνίας είναι να προαγάγει την εν γένει συνεργασία μεταξύ των συμβαλλομένων μερών προκειμένου να ευνοήσει την ενίσχυση των μεταξύ τους σχέσεων και να συμβάλει στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Αλγερίας².

4. Το άρθρο 39, παράγραφος 1, ορίζει ότι, με την επιφύλαξη των διατάξεων των ακολούθων παραγράφων, καμιά από τις οποίες δεν αφορά την υπό κρίση υπόθεση, οι εργαζόμενοι αλγερινής υπηκοότητας και τα μέλη της οικογένειάς τους που διαμένουν με αυτούς απολαμβάνουν, στον τομέα της κοινωνικής ασφαλίσεως, καθεστώς που χαρακτηρίζεται από την απουσία κάθε διακρίσεως βασιζομένης στην ιθαγένεια, σε σχέση με τους υπηκόους των κρατών μελών στα οποία απασχολούνται.

5. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι, αφού η έννοια της κοινωνικής ασφαλίσεως στην πανομοιότυπη διάταξη της συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και του Βασιλείου του Μαρόκου³ δεν μπορεί να έχει διαφορετικό περιεχόμενο από αυτό που έχει η ίδια έννοια στο πλαίσιο του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

1 — Κανονισμός (ΕΟΚ) 2210/78 του Συμβουλίου, της 26ης Σεπτεμβρίου 1978, περί συνάψεως συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/010, σ. 3).

2 — Άρθρο 1.

3 — Υπογράφηκε στο Rabat στις 27 Απριλίου 1976 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2211/78 του Συμβουλίου, της 26ης Σεπτεμβρίου 1978 (ΕΕ ειδ. έκδ. 11/010, σ. 130).

1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας⁴, τα επιδόματα ατόμων με ειδικές ανάγκες εμπίπτουν στη σφαίρα της κοινωνικής ασφάλισης κατά την έννοια της διατάξεως αυτής⁵.

Τα πραγματικά περιστατικά και η εθνική νομοθεσία

6. Το allocation aux adultes handicapés (επίδομα ενηλίκων ατόμων με ειδικές ανάγκες) θεσπίστηκε με τον νόμο 75/534 της 30ής Ιουνίου 1975. Η χορήγηση του επιδόματος διέπεται από τον τίτλο II του βιβλίου VIII του νέου γαλλικού κώδικα κοινωνικής ασφάλισης. Ο κώδικας αυτός ορίζει ότι το επίδομα αυτό μπορεί να λάβει κάθε Γάλλος ή υπήκοος κράτους με το οποίο έχει συναφθεί συμφωνία αμοιβαιότητας, εφόσον πληρούνται ορισμένες προϋποθέσεις ως προς την έκταση της αναπηρίας του αιτούντος και το αν αυτός λαμβάνει άλλες παροχές⁶.

7. Η Djabali, ανάπηρη αλγερινής υπηκοότητας, ζήτησε από το Caisse d'allocations familiales (ταμείο οικογενειακών επιδομάτων, στο εξής: CAF) του Essonne τη χορήγηση επιδόματος ενηλίκου ατόμου με ειδικές

ανάγκες από τον Οκτώβριο του 1993. Δεν αμφισβητείται ότι η αιτούσα πληροί τις αναφερθείσες προϋποθέσεις. Από τα έγγραφα της δικογραφίας του εθνικού δικαστηρίου που διαβιβάστηκαν στο Δικαστήριο προκύπτει ότι αρχικά η αίτηση έγινε δεκτή στη συνέχεια όμως η αίτηση απορρίφθηκε αφού η Djabali προσέφυγε στην επιτροπή συμβιβαστικού διακανονισμού (commission de recours amiable) του CAF. Στις 13 Ιουλίου 1994 η επιτροπή αυτή απέρριψε την προσφυγή για τον λόγο ότι η Djabali δεν ήταν ούτε Γαλλίδα υπήκοος ούτε υπήκοος κράτους που είχε συνάψει συμφωνία αμοιβαιότητας με τη Γαλλία στον τομέα της κοινωνικής ασφάλισης. Στις 14 Ιουνίου 1995 η Djabali προσέφυγε ενώπιον του tribunal des affaires de sécurité sociale (στο εξής: tribunal) υποστηρίζοντας ότι η απόρριψη της αιτήσεως για τη χορήγηση του επιδόματος ενηλίκου ατόμου με ειδικές ανάγκες συνιστά παράβαση του άρθρου 39 της συμφωνίας.

8. Το CAF υποστήριξε ενώπιον του tribunal ότι το επίδομα ενηλίκου ατόμου με ειδικές ανάγκες πρέπει να θεωρείται ως παροχή κοινωνικής ασφάλισης μόνον οσάκις ο αιτών είναι ή υπήρξε εργαζόμενος και υπ' αυτή την ιδιότητα έχει καταβάλει εισφορές στο σύστημα κοινωνικής ασφάλισης. Το CAF υποστήριξε ότι η Djabali δεν δικαιούται την παροχή διότι ουδέποτε εργάστηκε ως μισθωτή στη Γαλλία και επομένως δεν ήταν «εργαζόμενος ή πρώην διακινούμενος εργαζόμενος».

9. Στις 28 Μαΐου 1996, το tribunal ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο το ακόλουθο ερώτημα για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως:

«Έχει το άρθρο 39 του κοινοτικού κανονισμού 2210/78, της 26ης Σεπτεμβρίου 1978,

4 — Βλ. την τελευταία κατά τον κρίσιμο χρόνο ισχύουσα έκδοση στο παράρτημα I του κανονισμού (ΕΟΚ) 2001/83 του Συμβουλίου (ΕΕ 1983, L 230, σ. 6). Η πλέον πρόσφατη κωδικοποιημένη έκδοση δημοσιεύεται ως τμήμα I του παραρτήματος A του κανονισμού (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1). Όσον αφορά την υπαγωγή του γαλλικού επιδόματος ενηλίκων ατόμων με ειδικές ανάγκες στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1408/71, βλ. ιδίως τα άρθρα 4, παράγραφος 2, στοιχείο α', και 10α καθώς και το παράρτημα IIα.

5 — Απόφαση της 20ής Απριλίου 1994, υπόθεση C-58/93, Youssi (Συλλογή 1994, σ. I-1353, σκέψη 28).

6 — Άρθρο 821.1, πρώτο εδάφιο.

περί συνάψεως συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της ΕΟΚ και της Δημοκρατίας της Αλγερίας, εφαρμογή στην περίπτωση της Ο. Djabali, όσον αφορά το δικαίωμα επί του επιδόματος ενηλίκων ατόμων με ειδικές ανάγκες, λαμβανομένου υπόψη ότι το πρόσωπο αυτό ουδέποτε άσκησε μισθωτή δραστηριότητα, αλλά θα αποκτήσει ενδεχομένως τον Δεκέμβριο 1997 δικαίωμα συντάξεως υπό την ιδιότητά της ως μητέρας απασχολουμένης αποκλειστικά με οικιακές εργασίες;»

10. Η παραπομπή στο άρθρο 39 του κανονισμού 2210/78 πρέπει βεβαίως να θεωρηθεί ως παραπομπή στο άρθρο 39 της συμφωνίας.

11. Με έγγραφο της 8ης Απριλίου 1997, το CAF πληροφόρησε το Δικαστήριο ότι ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων είχε αποφασίσει τον Νοέμβριο του 1996 να χορηγήσει το επίδομα στην Djabali. Κατόπιν αυτού η Djabali έλαβε αναδρομικά το ποσό των 148 188,45 γαλλικών φράγκων (FF) και από τον Ιανουάριο του 1997 λαμβάνει μηνιαίως το ποσό των 3 982 FF. Στην επιστολή αυτή το CAF επισυνήψε αντίγραφα επιστολών i) του CAF προς τη Djabali της 27ης Δεκεμβρίου 1996, με την οποία την πληροφορεί ότι ο Υπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων αποφάσισε να της χορηγήσει το επίδομα από 1ης Οκτωβρίου 1993, επιβεβαιώνει ότι δόθηκαν οι εντολές προκειμένου να της καταβληθούν τα σχετικά ποσά και την καλεί να παραιτηθεί από την προσφυγή της και ii) του CAF προς το tribunal της 6ης Δεκεμβρίου 1996, με το αυτό περιεχόμενο.

12. Φαίνεται ότι η Djabali δεν έλαβε τα αναγκαία διαδικαστικά μέτρα προκειμένου να παραιτηθεί νομοτύπως της προσφυγής της.

13. Με επιστολή της 11ης Απριλίου 1997, η Γραμματεία του Δικαστηρίου ζήτησε από το αιτούν δικαστήριο να διευκρινίσει αν εμμένει στην αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

14. Με επιστολή της 25ης Απριλίου 1997, το αιτούν δικαστήριο πληροφόρησε το Δικαστήριο ότι δεν έχει την αρμοδιότητα, βάσει των εθνικών δικονομικών διατάξεων, να αποσύρει την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως που υπέβαλε νομοτύπως. Κατά συνέπεια είναι αναγκασιμότερο να εμμένει στην αίτησή του.

15. Γραπτές παρατηρήσεις κατέθεσαν η προσφεύγουσα, η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή. Η Γαλλική Κυβέρνηση και η Επιτροπή εκπροσωπήθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση.

Αρμοδιότητα του Δικαστηρίου

16. Όπως φαίνεται, η Djabali έλαβε πλέον τις παροχές που ζητούσε. Καίτοι το στοιχείο αυτό δεν επηρεάζει το παραδεκτό της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως, δεδομένου ότι κατά τον χρόνο της υποβολής της συνέτρεχαν όλες οι σχετικές προϋποθέσεις, είναι ήδη αμφίβολο αν μια απόφαση επί του προδικαστικού ερωτήματος μπορεί να είναι «αναγκαία» για να μπορέσει το εθνικό δικαστήριο να εκδώσει

απόφαση, όπως απαιτεί το άρθρο 177 της Συνθήκης ΕΚ. Στην υπό κρίση υπόθεση ο αρμόδιος φορέας κοινωνικής ασφάλισως, που κατέληξε πλέον στην άποψη ότι η Djabali δικαιούται το επίδομα, κατέβαλε πλήρως τα σχετικά ποσά. Αν αυτό συνέβη πράγματι, δεν μπορεί πλέον θεωρηθεί «αναγκαία» για το εθνικό δικαστήριο μια απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα.

17. Κατόπιν αυτού ανακύπτει το ερώτημα αν το Δικαστήριο μπορεί να διαγράψει την υπόθεση καίτοι το εθνικό δικαστήριο δεν απέσυρε νομοτύπως την έκδοση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως.

18. Στην υπόθεση Chanel⁷, το Δικαστήριο διέταξε αυτεπαγγέλτως τη διαγραφή μιας υποθέσεως από το Πρωτόκολλο, διότι η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως έχασε «το αντικείμενό της» μετά την κατ' έφεση μεταρρύθμιση της αποφάσεως του εθνικού δικαστηρίου που την είχε υποβάλει.

19. Σε υποθέσεις άλλες εκτός αυτών στις οποίες η απόφαση περί παραπομπής ακυρώθηκε κατ' έφεση, η αρχή είναι ότι το Δικαστήριο οφείλει να συνεχίσει τη διαδικασία μέχρις ότου αποσυρθεί η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως⁸. Μια τέτοια αντιμετώπιση φαίνεται παράλογη σε περιπτώσεις όπου, όπως εν προκειμένω, η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως «έχασε το αντικείμενό της» διότι η διένεξη διευθετήθηκε, πλην όμως το εθνικό δικαστήριο δεν ανακάλεσε την αίτηση. Πράγματι υπάρχουν ίσως περισσότεροι

λόγοι να μην εκδοθεί απόφαση σε μια υπόθεση όπως η υπό κρίση, παρά σε μια υπόθεση όπου η απόφαση περί παραπομπής ακυρώνεται κατ' έφεση: στη δεύτερη περίπτωση το κατώτερο δικαστήριο ενδέχεται να χρειαστεί να συνεχίσει την κύρια δίκη χωρίς το όφελος μιας αποφάσεως του Δικαστηρίου, ενώ σε περιπτώσεις όπως η υπό κρίση εκδίδεται απόφαση η οποία όμως εξ ορισμού δεν εφαρμόζεται.

20. Βεβαίως το κοινοτικό δίκαιο δεν εμποδίζει το εθνικό δικαστήριο να ανακαλέσει την αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως⁹. Το ερώτημα που ανακύπτει είναι αν, σε περίπτωση που το εθνικό δικαστήριο δεν το πράττει (όπως φαίνεται, λόγω χάρη, ότι συμβαίνει εν προκειμένω, διότι δεν μπορεί να το πράξει βάσει του εθνικού δικονομικού δικαίου), το Δικαστήριο οφείλει πάντως να διαγράψει την υπόθεση από το Πρωτόκολλο του διότι η απόφαση δεν είναι πλέον αναγκαία.

21. Ίσως είναι κάπως επικίνδυνο να διαγράψει το Δικαστήριο την υπόθεση χωρίς περαιτέρω επικοινωνία με το εθνικό δικαστήριο. Το Δικαστήριο δεν θα είναι, κατ' ανάγκη, σε θέση να προσδιορίσει πέραν πάσης αμφιβολίας, βάσει των στοιχείων που προσκομίζουν οι διάδικοι, αν είναι περιττή η συνέχιση της διαδικασίας από το εθνικό δικαστήριο: το δικαστήριο αυτό είναι θεωρητικά δυνατό να χρειάζεται να συνεχίσει τη διαδικασία για κάποιο λόγο που δεν προκύπτει αμέσως από την ενώπιον του Δικαστηρίου δικογραφία. Ομοίως, δεν θα ήταν σωστό να δεχθεί το Δικαστήριο τον ισχυρισμό ενός μόνο διαδίκου ότι η υπόθεση διευθετήθηκε. Αν, πάντως, δινόταν στο εθνικό δικαστήριο και στους διαδίκους η ευχέρεια να λάβουν θέση ως προς αυτό το σημείο, τότε το Δικαστήριο

7 — Διάταξη της 3ης Ιουνίου 1969, 31/68 (ΕCΡ 1970, σ. 403).

8 — Βλ. απόφαση της 14ης Δεκεμβρίου 1971, υπόθεση 43/71, Ροίτι (Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 1077), και ιδίως τις προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Dutheil de Lamoignon ο' αυτή την υπόθεση, και απόφαση της 9ης Μαΐου 1978, υπόθεση 106/77, Simmenthal (Συλλογή τόμος 1978, σ. 239, σκέψη 10).

9 — Βλ. απόφαση της 15ης Ιουνίου 1995, συνεχδικασθείσες υποθέσεις C-422/93, C-423/93 και C-424/93, Zabala Erasun κ.λπ. (Συλλογή 1995, σ. I-1567).

θα μπορούσε ορθώς να διαγράψει την υπόθεση από το Πρωτόκολλο ελλείψει απαντήσεως.

22. Η συνέχιση της προδικαστικής διαδικασίας θα μπορούσε να δημιουργήσει σοβαρά προβλήματα για το Δικαστήριο. Αν, λόγω χάρη, η διαφορά που αποτέλεσε την αφορμή της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είχε διευθετηθεί μέσα σε σύντομο χρονικό διάστημα, ορισμένοι ή όλοι οι διάδικοι ενδέχεται να μην υποβάλουν παρατηρήσεις· στην περίπτωση αυτή το Δικαστήριο θα δυσκολευόταν να εκδώσει απόφαση. Εξ άλλου, αν είχαν υποβληθεί πλείονα ερωτήματα ή αν τα ανακύπτοντα ζητήματα ήταν περίπλοκα, θα ήταν οπωσδήποτε υπερβολικό να αναγκαστεί το Δικαστήριο να δώσει απάντηση σε ερωτήματα που δεν θα ήταν πλέον κρίσιμα για την επίλυση της διαφοράς στο πλαίσιο της οποίας ανέκυψαν.

23. Μια λύση που θα μπορούσε να εφαρμοστεί σε περιπτώσεις όπου ανακύπτει αυτό το πρόβλημα είναι όχι απλώς να ρωτήσει η Γραμματεία το εθνικό δικαστήριο αν εμμένει στην αίτηση, αλλά να ρωτήσει και αυτό και τους διαδίκους αν έχουν λόγους να θεωρούν ότι εξακολουθεί να είναι αναγκαία μια απόφαση προκειμένου να εκδώσει τη δική του απόφαση το εθνικό δικαστήριο. Αν δεν προβληθούν τέτοιοι λόγοι τότε το Δικαστήριο μπορεί να διαγράψει την υπόθεση αυτεπαγγέλτως.

24. Η λύση αυτή είναι συνελής προς την αρχή που διαμόρφωσε το Δικαστήριο ότι ο δικαιολογητικός λόγος της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως και επομένως της αρμοδιότητας του Δικαστηρίου

δεν είναι ότι δίνεται η δυνατότητα διατυπώσεως συμβουλευτικής γνώμης επί γενικών ή υποθετικών ζητημάτων, αλλ' ότι η άσκησή της είναι πράγματι αναγκαία για την επίλυση μιας διαφοράς¹⁰.

Το προδικαστικό ερώτημα

25. Εν προκειμένω, είναι ευτυχώς δυνατό να δοθεί σχετικά σύντομη απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα, αν αυτό αποδειχθεί αναγκαίο.

26. Η Γαλλική Κυβέρνηση υποστηρίζει ότι η αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως είναι απαράδεκτη διότι η σχετική διάταξη δεν περιέχει επαρκή στοιχεία. Είναι μεν αλήθεια ότι η διάταξη είναι κάπως λακωνική στα πραγματικά περιστατικά, πλην όμως νομίζω ότι το ζήτημα είναι αρκούντως σαφές ώστε να είναι σε θέση το Δικαστήριο να απαντήσει στο ερώτημα.

27. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι το άρθρο 39 της συμφωνίας έχει άμεσο αποτέλεσμα ώστε τα πρόσωπα στα οποία εφαρμόζεται δικαιούνται να το επικαλούνται στις δίκες ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων¹¹.

10 — Απόφαση της 16ης Δεκεμβρίου 1981, υπόθεση 244/80, Foglia (Συλλογή 1981, σ. 3045, σκέψη 49)· απόφαση Zabala Erasun κ.λπ., προπαρατεθείσα στην υποσημείωση 9, σκέψη 29.

11 — Απόφαση της 5ης Απριλίου 1995, C-103/94, Krid (Συλλογή 1995, σ. I-1719, σκέψη 24).

28. Δεν προκύπτει σαφώς από τη δικογραφία αν ο σύζυγος της Djabali εργάζεται ή εργάστηκε¹² ως μισθωτός στη Γαλλία, καιτοι αυτό εξυπακούεται από κάποιο έγγραφο της δικογραφίας του εθνικού δικαστηρίου. Αν υποτεθεί ότι εργάζεται ή εργά-

στηκε ως μισθωτός, τότε το άρθρο 39, παράγραφος 1, έχει αναμφισβήτητα εφαρμογή και η Djabali δικαιούται να λάβει το επίδομα ως μέλος της οικογένειάς του που ζει μαζί του.

Πρόταση

29. Αν από την επικοινωνία με το εθνικό δικαστήριο και τους διαδίκους και τις απαντήσεις που θα δώσουν στο Δικαστήριο προκύψει ότι η διαφορά που αποτέλεσε την αφορμή της αιτήσεως εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως διευθετήθηκε πράγματι και δεν υπάρχει λόγος να θεωρηθεί ότι η απόφαση επί του προδικαστικού ερωτήματος εξακολουθεί να είναι αναγκαία προκειμένου να εκδώσει απόφαση το εθνικό δικαστήριο, φρονώ ότι το Δικαστήριο οφείλει είτε να αποφανθεί ότι δεν έχει αρμοδιότητα να εκδώσει προδικαστική απόφαση επί του προδικαστικού ερωτήματος είτε να διαγράψει την υπόθεση από το Πρωτόκολλο αυτεπαγγέλτως.

30. Αν αποδειχθεί ότι η έκδοση αποφάσεως εξακολουθεί να είναι αναγκαία, φρονώ ότι πρέπει να δοθεί η ακόλουθη απάντηση στο προδικαστικό ερώτημα του tribunal des affaires de sécurité sociale d'Énry:

«Το άρθρο 39, παράγραφος 1, της συμφωνίας συνεργασίας μεταξύ της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας και της Λαϊκής Δημοκρατίας της Αλγερίας που υπογράφηκε στο Αλγέρι στις 26 Απριλίου 1976 και εγκρίθηκε εξ ονόματος της Κοινότητας με τον κανονισμό (ΕΟΚ) 2210/78 του Συμβουλίου, της 26ης Σεπτεμβρίου 1978, απαγορεύει σ' ένα κράτος μέλος να αρνηθεί τη χορήγηση επιδόματος, όπως το επίδομα ενηλίκου ατόμου με ειδικές ανάγκες το οποίο προβλέπει η νομοθεσία του για τους δικούς του υπηκόους, στη σύζυγο ενός Αλγερινού, ο οποίος εργάζεται ή εργάστηκε ως μισθωτός στο οικείο κράτος μέλος και με τον οποίο αυτή διαμένει στο κράτος αυτό, με την αιτιολογία ότι η αιτούσα έχει αλγερινή ιθαγένεια.»

12 — Ο «εργαζόμενος» στην πανομοιότυπη διάταξη της συμφωνίας συνεργασίας ΕΟΚ-Μαρόκου περιλαμβάνει και τον πρώην εργαζόμενο: απόφαση της 31ης Ιανουαρίου 1991, C-18/90, Kläber (Συλλογή 1991, σ. 1-199, σκέψη 27).